

Toplumda Psişik Yaşantıları Değerlendirme Ölçeği Türkçe Formu'nun Güvenilirlik ve Geçerliliği

Oya Mortan Sevi,¹ Feyzan Ustamehmetoğlu,²
Müge Gülen,² Zekiye Zeybek²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Bahçeşehir Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

²Psikolog, Bahçeşehir Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Yazışma Adresi: Oya Mortan Sevi, Bahçeşehir Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yıldız Mh., Çırağan Cd., Beşiktaş/İstanbul 34349 İstanbul - Türkiye

Tel: +90 (212) 381 5635; +90 (506) 6720592

Fax: 0 (212) 3810020

E-mail: oya.mortansevi@eas.bau.edu.tr

Geliş tarihi: 9 Eylül 2019

Kabul tarihi: 4 Aralık 2019

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı klinik olmayan Türk örnekleminde Toplumda Psişik Yaşantıları Değerlendirme Ölçeği (TPYÖ)'nün güvenilirlik ve geçerliliğini incelemektir.

Yöntem: 453 bireyden oluşan klinik olmayan bir örnekleme psikotik deneyimlerin pozitif, negatif ve depresif özelliklerini değerlendirmek için TPYÖ -42 maddelik bir öz bildirim aracı (CAPE - Community Assessment of Psychic Experiences) uygulanmıştır. Semptom Değerlendirme Ölçeği (SA-45) ve Otomatik Düşünceler Ölçeği (ODÖ) ölçüt bağımlı geçerliliği değerlendirmek için kullanılmıştır. Ayırt edici geçerliliği değerlendirmek üzere SA-45'in hangi alt ölçeklerinin TPYÖ alt ölçeklerini en iyi açıklayabildiği incelenmiştir. Ölçüm aracının boyutlarını değerlendirmek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır.

Bulgular: Ölçeğin iç tutarlılık analizleri 0.91 Cronbach alpha katsayısı ile oldukça iyi bir güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. TPYÖ'nün, SA-45 ve ODÖ ile istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişkilere sahip olduğu bulunmuştur ($p < 0,01$). Faktör yapısı pozitif ölçek için 4, negatif ölçek için 2 ve depresyon alt ölçeği için tek boyutlu bir yapıyı desteklemektedir.

Sonuçlar: Çalışmanın sonuçları TPYÖ'nün klinik olmayan Türk örnekleminde psikotik benzeri yaşantıları değerlendirmede güvenilir ve geçerli bir araç olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: psikotik benzeri yaşantılar, psişik yaşantılar, geçerlilik, güvenilirlik

ABSTRACT

The Reliability and Validity of Community Assessment of Psychic Experiences Scale-Turkish Form

Objective: The aim of this study was to investigate the reliability and validity of Community Assessment of Psychic Experiences (CAPE) scale in a non-clinical Turkish sample.

Method: In a non-clinical sample of 453 individuals, CAPE -a 42-item self-report instrument- was applied to evaluate the positive, negative and depressive characteristics of psychotic experiences. Symptom Assessment-45 (SA-45) and Automatic Thought Questionnaire (ATQ) were used to assess criterion-related validity. In order to evaluate the discriminant validity, which SA-45 subscales best explain the subscales of CAPE was analyzed. Explanatory and confirmatory factor analysis was performed to understand the dimensions of the instrument.

Results: Internal consistency analysis indicated that the instrument has a good reliability with Cronbach Alpha coefficient 0.91. CAPE was found to be significantly and positively correlated with SA-45 and ATQ ($p < 0.01$). The factor structure demonstrated a four-factor dimension for positive, a two factor-dimension for negative, and one factor dimension for depression subscales.

Conclusion: The results of the study indicated that CAPE is a reliable and valid instrument to assess the psychotic like experiences in Turkish non-clinical sample.

Keywords: psychotic-like experiences, psychic experiences, validity, reliability

GİRİŞ

Son yıllarda yapılan çalışmalar, daha çok şizofreni gibi psikiyatrik bozukluklarda görüldüğü düşünülen psikotik belirtilerin klinik olmayan örneklerde de görüldüğünü göstermektedir.¹ Bu eşik altı belirtiler "psikik deneyimler" ya da "psikotik benzeri yaşantılar" olarak adlandırılmakta ve psikotik bozuklukların sesler duyma, şüphecilik, alınganlık gibi pozitif ve içe kapanma, konuşma yoksunluğu, düşüncenin fakirleşmesi gibi negatif belirtilerini içerebilmektedir.^{2,3} Bu yaşantılar travmatik bir olayın etkisi, uykusuzluk veya stres nedeniyle ortaya çıkabilmektedir.⁴ Üstelik bu yaşantıların psikiyatrik tanısı olmayan kişilerde de görülebildiği anlaşılmaktadır.⁵ Her dört kişiden birinin en az bir psikotik benzeri yaşantı bildirdiğine dair araştırma sonuçlarına rastlanmaktadır.^{6,7} Dahası psikotik bozukluğa bağlı olmadan ortaya çıkan psikotik benzeri yaşantılar tarif eden kişilerde daha sonraki yıllarda psikotik bozuklukların gelişebildiğine dair bulgular da mevcuttur.⁸⁻¹⁰ Bu durum psikozun, belki de sağlıklılık ve psikotik benzeri yaşantıların bir devamı olabileceğini düşündürmekte, dolayısıyla psikiyatrik belirtilerin "ya hep ya hiç" şeklinde bir yaklaşım yerine bir "süreklilik varsayımı" ile açıklanabileceğini akla getirmektedir. Bu varsayım, DSM/ICD kriterlerine göre kolayca psikoz tanısı almayan ancak farklı sıklık ve şiddette psikotik yaşantılar yaşayan bireyleri de içeren bir psikoz fenotipinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu klinik olmayan örneklerdeki bireyler aslında psikotik benzeri yaşantılar yaşamakta ve klinik psikotik bozukluklarla hem zamansal hem de bireysel temelde süreklilik gösteren çevresel, demografik, psikopatolojik ve ailesel özellikleri paylaşmaktadır.⁹

Yukarıda sözü edilen bilgiler ışığında, psikotik benzeri yaşantıların ölçülebilmesinin, psikotik bozukluk geliştirme riski yüksek kişilerin belirlenmesine katkıda sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer bir yandan, süreklilik varsayımını destekleyebilecek bu değerlendirme şizofreni gibi kronik rahatsızlıklara yönelik damgalamanın azaltılması açısından da önem taşımaktadır. Ayrıca bu değerlendirme sonucunda yüksek risk taşıdığı belirlenen kişilere yönelik önleyici tedavilerinin oluşturulabilmesi de mümkündür. Bu noktada psikotik benzeri yaşantıların değerlendirilebilmesine yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracına gereksinim ortaya çıkmaktadır.

Literatürde psikotik benzeri yaşantıların değerlendirilmesine yönelik çeşitli ölçekler mevcuttur, ancak bunlardan en önde geleni Peters Hezeyan Envanteri'dir (Peters Delusion Inventory-PDI-21).¹¹ PDI 21'i temel alarak van Os, Verdoux ve Hanssen tarafından geliştirilen Toplumda Psikik Yaşantıları Değerlendirme Ölçeği (CAPE-Community Assessment of Psychotic Like Experiences) de ilgili literatürde sık olarak kullanılmaktadır.¹² Bu kadar sık kullanılmalarına rağmen, bilindiği kadarıyla her iki ölçeğin de Türkçe geçerlilik güvenilirliği bulunmamaktadır. Her ikisi de olağan dışı düşünce ve zihinsel deneyimleri ölçmeyi amaçlamakta, ancak PDI-21 yalnızca hezeyanlara ilişkin maddeleri içermektedir. CAPE ise psikotik deneyimlerin pozitif, negatif ve depresyon alt boyutlarını ayrı ayrı değerlendirebilme olanağı sağlamaktadır. Daha fazla maddeden oluşması ve alt boyutlarının bulunması nedeniyle CAPE, PDI-21'den daha kapsamlı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle CAPE'i Türk örnekleme kazandırmak daha önemli görünmektedir. CAPE'in ilk çeviri ve geçerlilik çalışması Stefanis ve arkadaşları tarafından Yunan örnekleminde yapılmıştır.¹³ Literatüre bakıldığında ölçeğin Yunanca dışında, İngilizce,¹⁴ Fransızca,^{14,15} İspanyolca^{16,17} ve İtalyanca'nın¹⁸ yanı sıra Almanca, Hollandaca ve İsveççe gibi pek çok dile çevrilerek farklı kültürlerde geçerlilik güvenilirlik çalışmalarının yapıldığı görülmektedir.¹² Tüm bu çalışmaların sonuçları ölçeğin psikotik benzeri yaşantıları değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye çeviri çalışması ise "Şizofrenide Gen-Çevre Etkileşimi Çalışması İçin Avrupa Şizofreni Ağı Dahilinde Türkiye Şizofreni Ağı Çalışması" kapsamında

Toplumda Psikik Yaşantılar Ölçeği-TPYÖ ismiyle yapılmış,^{19,20} ardından Binbay ve arkadaşlarının bir araştırmasında üniversite öğrencilerinde yeni bir ortama uyum sürecinde psikoz benzeri yaşantıların yaygınlığını değerlendirmek için kullanılmıştır.⁷ Ancak literatürde ölçeğin Türk örnekleminde geçerliliği, güvenilirliği ve faktör yapısına ilişkin analizlerini içeren bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Beck'in bilişsel modeli psikiyatrik rahatsızlıklara yatkınlığın zemininde işlevsel olmayan düşüncelerin ve bilişsel çarpıtmaların rolünü vurgulamıştır. Buna göre psikotik bozukluğu olan bireylerin kendini izleme süreçlerinde bozulmalar mevcuttur ve birey dışsal bir tehlike olmadığı halde nötr durumları hatalı olarak değerlendirmektedir.²¹ Aslında genetik ve yaşantısal faktörlerin bu hatalı varsayımlarla (dış dünya tehlikeli, diğerleri güvenilmez gibi) etkileşimi sonucunda psikoz fiziksel ve bilişsel bir yatkınlık oluşmaktadır. Uzun süreli ve yüksek düzeyde stres altında bu durum kişinin gerçekliği değerlendirme yetisinde bozulmaya neden olmaktadır. Bu işlevsel olmayan düşünceler bilişsel modelde olumsuz otomatik düşünceler olarak isimlendirilmektedir. TPYÖ'nün olağan dışı düşünce, duygu ve zihinsel süreçleri ölçtüğü önceden belirtilmiştir. Klinik olmayan örnekleme eşik altı psikiyatrik belirtilerin ve psikotik benzeri yaşantıların ölçülmesi esnasında olumsuz otomatik düşünceleri de değerlendirerek bu süreklilik ilişkisini vurgulamanın önemli olacağı düşünülmektedir. Literatürde üniversite öğrencilerinde, depresyon ve anksiyete bozukluklarında hatta şizofrenide otomatik düşüncelerin değerlendirildiği çalışmalara rastlanmaktadır.^{22,23} Ülkemizde bu alanda önemli bir değerlendirme aracı olan Otomatik Düşünceler Ölçeği²³ bu çalışmada ölçüt bağıntılı geçerliliği incelemek üzere kullanılmıştır.

Yabancı literatürde ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarında sıklıkla belirti tarama ölçeklerine yer verilmektedir. Semptom Değerlendirme Ölçeği²⁴ Türkiye'de belirti değerlendirmesine ilişkin en sık kullanılan ölçeklerden biridir. Farklı psikiyatrik bozuklukların belirtilerini bir arada değerlendirmeyi sağladığı için ölçüt bağıntılı geçerliliği incelemek üzere bu çalışmada kullanılmıştır.

Bu çalışmanın amacı psikotik benzeri yaşantıları ölçmeye yönelik geliştirilmiş, orijinal adı CAPE-Community Assessment of Psychotic Like Experiences olan değerlendirme aracının Türk örnekleminde güvenilirlik ve geçerliliğini incelemektir.

YÖNTEM

Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini tesadüfi örnekleme yoluyla ulaşılan Bahçeşehir Üniversitesi öğrencileri ile bu öğrenciler aracılığıyla ulaşılan 17-65 yaş arasındaki herhangi bir psikiyatrik tanısı olmayan bireyler oluşturmaktadır. Bu yaş aralığında olmayan, herhangi bir psikiyatrik tanısı olan ve psikiyatrik ilaç kullanan kişiler çalışmanın dışında bırakılmıştır. Veri toplama süreci Aralık, 2018- Nisan, 2019 tarihleri arasında yürütülmüştür. Örneklemi kriterleri karşılayan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 322 (%71) kadın, 131 (%28,9) erkek olmak üzere 453 kişi oluşturmuştur. Örneklem yaş ortalaması 29,26 (±9,64) olup katılımcıların 201'i (%44,4) 17-25, 198'i (%43,7) 26-45, 54'ü (%11,9) 45-65 yaş aralığındadır. Katılımcıların eğitim durumu çoğunlukla yüksek olup (lisans %67,5, lise %13,2, lisansüstü %11,5, önlisans %5,3), ilkökul (%1,1) ve ortaokul (%1,3) mezunu olanlar çok azınlıktadır.

Ölçüm Araçları

Toplumda Psikik Yaşantıları Değerlendirme Ölçeği- TPYÖ (CAPE 42 - Community Assessment of Psychotic Experiences)

Ölçek, van Os ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir.¹² İlk geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Stefanis ve arkadaşları tarafından yapılmıştır.¹³ Ölçeğin standardizasyon çalışmalarının bazılarında tüm alt ölçeklerin^{14,15,17} bazılarında ise sadece pozitif¹⁸ ya da negatif¹⁶ alt

ölçeklerin kullanıldığı görülmüştür. Kimi çalışmalarda tüm ölçeğin faktör yapısı değerlendirilirken,^{14,15,17} bazılarında ise faktör yapısı alt ölçekler için ayrı ayrı incelenmiştir.^{16,18} Bazı araştırmalar Stefanis ve arkadaşlarının¹³ ortaya koyduğu 3 faktörlü yapıyı desteklerken,^{14,15,17} bazı araştırmalarda 4 faktörlü^{16,18} ya da 5 faktörlü¹⁴ yapıyı destekleyen sonuçlara ulaşıldığı, dahası uygun bir faktör yapısına ulaşamayan çalışmalar da olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla CAPE'in faktör yapısıyla ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Ölçek Şizofrenide Gen-Çevre Etkileşimi Çalışması İçin Avrupa Şizofreni Ağı Dahilinde Türkiye Şizofreni Ağı Çalışması kapsamında Türkçe'ye çevrilmiştir.^{19,20} Bu çalışmada da çevrilmiş olan bu form kullanılmıştır. Ölçeğin pozitif psikotik yaşantılar için 20 (örn. "Herhangi bir şekilde size kötülük ediliyormuş gibi hissettiğiniz olur mu?"), negatif belirtiler için 14 (örn. "Zihninizin bomboş olduğunu hissettiğiniz olur mu?") ve depresif belirtiler için 8 (örn. "Kendinizi suçlu hissettiğiniz olur mu?") olmak üzere toplam 42 maddesi bulunmaktadır. Ölçeği yanıtlarken, yaşanan deneyimlerin sıklığı kesinlikle hiçbir zaman (1) ile neredeyse sürekli (4) arasında puanlanmaktadır. Eğer kişi deneyimleri 1 olarak puanlamadıysa yarattığı sıkıntıyı da kesinlikle hiçbir zaman (1) ile neredeyse sürekli (4) arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, psikotik benzeri yaşantıların sıklığının ve yarattığı sıkıntının daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Pozitif, negatif ve depresif alt ölçeklerin her biri için toplam puan elde edilebilmekte ve bu ölçekler ayrı ayrı kullanılabilir. Her bir belirtinin klinik olmayan örnekleme ne oranda görüldüğünü hesaplayabilmek için "hiçbir zaman" ve "bazen" şeklindeki yanıtlar 0, "sıklıkla" ve "neredeyse sürekli" şeklindeki yanıtlar ise 1 olarak kodlanmaktadır.^{7,13,25}

Semptom Değerlendirme Ölçeği (Symptom Assessment-45 (SA-45))

Ölçeğin aslı SCL-90 (Symptom Check List)'dir. Ölçeğin Türkçe standardizasyonu Epözdemir tarafından yapılmıştır.²⁴ Psikiyatrik semptomatolojiyi detaylı olarak değerlendirmek amacıyla geliştirmiş olan, kişinin kendisinin yanıtladığı bu ölçeğin 45 maddesi ve 9 alt ölçeği (Anksiyete, depresyon, düşmanlık, kişilerarası duyarlılık, obsesif-kompulsif, paranoid düşünme, fobik kaygı, psikotizm ve somatizasyon) vardır. Ölçek, semptom tekrarlama sıklığını hiç (1) ve aşırı (5) arasında ölçmektedir. Türkiye'deki güvenilirlik çalışmalarında, iç tutarlılık katsayısı 0,58 ile 0,83 arasında bulunmuştur.

Otomatik Düşünceler Ölçeği (Automatic Thought Questionnaire-ATQ)

Ölçek, Hollon ve Kendall (1980) tarafından geliştirilmiştir.²⁶ Şahin ve Şahin (1992) tarafından Türkçe standardizasyonu yapılmıştır.²³ Depresyona eşlik eden otomatik düşünceleri belirlemek amacıyla geliştirilmiş olan otomatik düşünceler ölçeği 30 maddeden (örn. "Değersiz bir insanım") oluşmaktadır. Ölçek, hiç (1) ve her zaman (5) arasında 5'li likert tipindedir. Puanlaması 30-150 arasında olan ölçekten alınan yüksek skor, bireyin otomatik düşüncelerinin sıklığını yansıtmaktadır. Türkiye'deki güvenilirlik çalışmalarında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur.

İşlem

Çalışmanın etik açıdan uygunluğu Bahçeşehir Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 07.11.2018 tarihinde 2018/09 tarihli toplantıda onaylanmıştır. Tüm ölçeklerin yazarlarından ve CAPE ölçeğinin geliştiricilerinden ve Türkçe'ye dil çevirisini yapan araştırmacılardan izin alınmıştır. İngilizceye hakim bir doktor öğretim üyesi ve iki uzman klinik psikolog tarafından ölçeğin Türkçe

çevirisi orjinal maddeleriyle karşılaştırılmış ve çeviride kullanılan ifadeler anlaşılır ve uygun bulunduğu için tekrar geri çeviri işlemine tabi tutulmamıştır. Dahil edilme kriterlerini karşılayan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan kişilere öz bildirim ölçekleri tek oturumda uygulanmış, tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Üniversite dışındaki katılımcılara ölçekler kapalı bir zarfla ulaştırılmıştır. Uygulama daha kapsamlı bir projenin parçasıdır ve projede kullanılan tüm ölçeklerin katılımcılar tarafından doldurulması 30-35 dakika sürmüştür.

İstatistiksel Analiz

Değişkenler arasındaki ilişkiler IBM SPSS Statistics 25 Programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yaygınlık oranları frekans ve yüzde dağılımı ile incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik analizleri iç tutarlılık katsayısı ve yarıya bölme katsayıları hesaplanarak elde edilmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerlilik analizlerini incelemek için Pearson Korelasyon Analizi yapılmış, ölçeğin alt boyutlarının hangi değişkenler tarafından yordandığını inceleyen diskriminant analizi Çoklu Regresyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliği Açıklayıcı Faktör Analizi ve Varimax döndürmesi ile değerlendirilmiş, elde edilen sonuçlar AMOS (IBM SPSS AMOS 25.0) programı kullanılarak yürütülen Doğrulamalı Faktör Analizi ile test edilmiştir. Analiz sonuçlarını yorumlarken uyum indekslerine dair belirli kriterler dikkate alınmıştır: Ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranının 3'ün altında olması, Ortalama Hataların Karekökünün (RMSEA) 0.08'in altında olması, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)'nin 0.90'in üzerinde ya da bu değere yakın olması kabul edilebilir uyum değerleri olarak değerlendirilmiştir.²⁷

BULGULAR

Ölçeklerden alınan puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 1'de belirtilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik analizlerinde sıklık puanları dikkate alınmış olup sıkıntı puanları ölçeğin iki formu arasında

Tablo 1. Ölçek Puanları ve Ölçekler Arasındaki İlişkiler

		TPYÖ Toplam sıklık	TPYÖ Pozitif sıklık	TPYÖ Negatif sıklık	TPYÖ Depresif sıklık
(N=453)	X±SS	70,84±13,76	30,54±6,24	25,40±5,86	14,90±3,95
SA-45 Toplam	75,39±23,76	0,77**	0,63**	0,64**	0,71**
SA-45 Anksiyete	8,01±3,39	0,67**	0,54**	0,56**	0,65**
SA-45 Depresyon	9,78±4,16	0,69**	0,42**	0,64**	0,77**
SA-45 Hostilite	8,12±3,97	0,54**	0,48**	0,42**	0,49**
SA-45 İçe dönüklük	8,57±3,61	0,70**	0,55**	0,61**	0,65**
SA-45 OKB	10,34±3,85	0,59**	0,45**	0,56**	0,51**
SA-45 Paranoya	9,44±3,60	0,63**	0,57**	0,52**	0,53**
SA-45 Fobi	6,44±2,37	0,45**	0,43**	0,35**	0,38**
SA-45 Psikotizm	6,35±2,15	0,55**	0,56**	0,39**	0,45**
SA-45 Somatizasyon	8,32±3,68	0,44**	0,40**	0,37**	0,37**
ODÖ Toplam	53,41±23,24	0,70**	0,46**	0,65**	0,76**

**P<0,01, TPYÖ: Toplumda Psikik Yaşantıları Değerlendirme Ölçeği, SA-45: Semptom Değerlendirme Ölçeği, ODÖ: Olumsuz Otomatik Düşünceler Ölçeği, OKB: Obsesif Kompulsif Belirtiler

daki uyumun değerlendirilmesi açısından dikkate alınmıştır.

Ölçeğin Güvenilirliğine İlişkin Bulgular

Bu çalışmada TPYÖ'nün güvenilirliği iç tutarlılık (Cronbach alpha) ve yarıya bölme (Split-half) yöntemleriyle hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin sıklık ve sıkıntı formları arasındaki uyum da değerlendirilmiştir.

İç Tutarlılık

Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,91 olarak bulunmuştur. Alt ölçekler için iç tutarlılık katsayıları 0,79 ile 0,83 arasında değişmektedir (pozitif alt ölçek 0,81, negatif alt ölçek 0,83, depresif alt ölçek 0,79). Madde analizi sonucunda her bir maddeden elde edilen

puan ile toplam puan arasındaki ilişkiyi değerlendiren madde-toplam test korelasyonları 0,26 ile 0,62 arasında, madde- alt ölçek toplam test korelasyonları pozitif alt ölçek için 0,35 ile 0,60 arasında, negatif alt ölçek için 0,44 ile 0,66 arasında ve depresif alt ölçek için 0,61 ile 0,72 arasında değişmektedir.

Yarıya Bölme Güvenilirliği

Önce tüm ölçek, sonra da alt ölçekler kendi içinde Split half tekniği ile ikiye bölünmüş ve elde edilen iki formun birbiri ile korelasyonunu değerlendirilmiştir. Buna göre yarıya bölme güvenilirlik katsayıları tüm ölçek için 0,84, pozitif, negatif ve depresif alt ölçekler için sırasıyla 0,66, 0,82 ve 0,78 olarak bulunmuştur. Bu değerler soruların birbirini izleyen nitelikte düzenlendiğini işaret etmektedir.

Sıklık-Sıkıntı İlişkisi

Ölçeğin A (psikotik benzeri yaşantıların sıklığı) ve B (psikotik benzeri yaşantıların yarattığı sıkıntı) formları arasındaki ilişki 0,88 olarak bulunmuştur ($p<0,01$). Pozitif, negatif ve depresif alt ölçeklerin sıklığı ve yarattığı sıkıntı düzeyleri arasındaki ilişki 0,46 ve 0,86 arasında değişmektedir ($p<0,01$). En düşük ilişki pozitif alt ölçeğin sıklığı ile negatif alt ölçeğin şiddeti arasında bulunmuştur ($r=0,46$, $p<0,01$). En yüksek ilişkiler ise pozitif, negatif ve depresif alt ölçeklerin her birinin sıklık ve sıkıntı formları arasında bulunmuştur ($r=0,86$, $p<0,01$).

Ölçeğin Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Ölçüt Bağımlı Geçerlilik

TPYÖ'nün ölçüt bağımlı geçerliliğini değerlendirmek üzere 453 katılımcıya TPYÖ ile SA-45 ve ODÖ ölçekleri birlikte uygulanmış ve aralarındaki ilişki Pearson Korelasyon Analizi ile incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Analiz sonucunda, SA-45 ölçeği ile TPYÖ toplam sıklık puanı ($r=0,77$, $p<0,001$), TPYÖ pozitif sıklık puanı ($r=0,63$, $p<0,01$), TPYÖ negatif sıklık puanı ($r=0,64$, $p<0,01$), TPYÖ depresif sıklık puanı ($r=0,71$,

$p<0,01$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler bulunmuştur. TPYÖ alt ölçeklerinin SA-45 alt ölçekleriyle korelasyon katsayıları 0,35 ile 0,77 arasında ($p<0,001$, $n=453$) değişmektedir.

TPYÖ toplam sıklık puanı ile ODÖ toplam puanı arasında 0,70 ($p<0,001$, $n=453$), TPYÖ pozitif sıklık puanı ile ODÖ toplam puanı arasında 0,46 ($p<0,001$, $n=453$), TPYÖ negatif sıklık puanı ile ODÖ toplam puanı arasında 0,65 ($p<0,001$, $n=453$), TPYÖ depresif sıklık puanı ile ODÖ toplam puanı arasında 0,76 ($p<0,001$, $n=453$) olmak üzere istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler bulunmuştur.

Ayırt Edici Geçerlilik

TPYÖ alt ölçeklerinin ayırt edici geçerliliği SA-45 alt ölçekleri ile değerlendirilmiştir. TPYÖ Pozitif, Negatif ve Depresyon alt ölçekleri için ayrı ayrı Çoklu Regresyon Analizi yapılarak hangi SA-45 alt ölçekleri tarafından en iyi şekilde yordandığı araştırılmıştır. TPYÖ Pozitif alt ölçeğinin SA-45 Paranoya ve Psikotizm alt ölçekleri tarafından; TPYÖ Negatif alt ölçeğinin SA-45 İççe Dönüklük alt ölçeği tarafından ve TPYÖ Depresif alt ölçeğinin SA-45 Depresyon alt ölçeği tarafından en iyi şekilde yordanacağı hipotez edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında da sırasıyla Psikotizm ($\beta=0,284$, $p<0,001$) ve Paranoya ($\beta=0,252$, $p<0,001$) alt ölçeklerinin TPYÖ Pozitif alt ölçeği; Depresyon ($\beta=0,367$, $p<0,001$), OKB ($\beta=0,205$, $p<0,001$) ve İççe Dönüklük ($\beta=0,150$, $p<0,05$) alt ölçeklerinin TPYÖ Negatif alt ölçeği; Depresyon ($\beta=0,562$, $p<0,001$) alt ölçeğinin TPYÖ Depresif alt ölçeği yordamada anlamlı etkilere sahip olduğu görülmüştür.

Yapı Geçerliliği

TPYÖ ölçeklerinin yapı geçerliliği açılımlı ve doğrulayıcı faktör analizleri ile incelenmiştir. TPYÖ ölçek maddelerinin nasıl bir yapı oluşturduğunu değerlendirmek amacıyla önce açılımlı faktör analizi yapılmıştır. Açılımlı faktör analizi ile belirlenen faktör yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı ise doğrulayıcı faktör analizi ile test

Tablo 2. TPYÖ Pozitif Alt Ölçeğinin Faktör Yükleri

TPYÖ Pozitif	Faktör 1 Kötülük görme	Faktör 2 Algısal tuhafliklar	Faktör 3 Bizar yaşantılar	Faktör 4 Grandiyöz düşünceler
2- İnsanların sizin hakkınızda imalarda bulunduğunu veya farklı anlamlara çekilebilecek sözler söylediklerini hissettiğiniz olur mu?	0,64			
5- Dergilerde ya da televizyonlarda gördüğünüz şeylerin özel olarak sizin için yazıldığını hissettiğiniz olur mu?	0,27		0,29	
6- Bazı insanların göründükleri gibi olmadığını hissettiğiniz olur mu?	0,35		0,34	0,29
7- Herhangi bir şekilde size kötülük ediliyormuş gibi hissettiğiniz olur mu?	0,72			
10- Size karşı bir komplo kurulduğunu hissettiğiniz olur mu?	0,62			0,37
11- Çok önemli birisi olacağınızın alın yazınızda olduğunu hissettiğiniz olur mu?				0,82
13- Çok özel ya da sıradışı bir kişi olduğunuzu hissettiğiniz olur mu?				0,83
15- İnsanların zihinden zihne iletişim kurabildiğini düşündüğünüz olur mu?			0,67	0,27
17- Bilgisayar gibi elektrikli aletlerin düşüncelerinizi etkileyebileceğini hissettiğiniz olur mu?			0,48	
20- Büyüye, cinlere veya medyumların gücüne inanır mısınız?			0,71	
22- İnsanların size görünümünüz nedeniyle tuhaf tuhaf baktığını hissettiğiniz olur mu?	0,42	0,38		
24- Sanki size ait düşünceler zihninizden çekilip alınıyormuş gibi hissettiğiniz olur mu?	0,26	0,33	0,40	
26- Kafanızdaki düşünceler size ait değilmiş gibi hissettiğiniz olur mu?	0,60	0,42		
28- Hiç düşünceleriniz başkaları tarafından işitilecek diye endişe edeceğiniz kadar canlı olur mu?	0,51	0,32	0,27	
30- Kendi düşüncelerinizi yankı yapar gibi işittiğiniz olur mu?	0,32	0,33	0,34	
31- Kontrolün sizin değil de başka bir gücün elinde olduğunu hissettiğiniz olur mu?	0,35	0,38		
33- Yalnızken sesler duyduğunuz olur mu?		0,61		
34- Yalnız kaldığınızda birbiriyle konuşan sesler işittiğiniz olur mu?		0,69		
41- Bir başkası, bir yakınınızın kılığına girmiş gibi hissettiğiniz olur mu? (ailenizden birinin, bir arkadaşınızın ya da bir tanıdığınızın)		0,55		
42- Hiç diğer insanların görmediği nesnelere, kişileri ya da hayvanları gördüğünüz olur mu?		0,74		

Açıklanan Varyans %45,16

*Yalnızca 0,25'in üzerindeki faktör yükleri gösterilmiştir.

edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda bileşenlere ait açıklanan varyans, özdeğerler ve çizgi grafiği (scree plot) incelenerek faktör sayısı belirlenmiştir. Doğrulamalı faktör analizinde modelin uygunluğunu test etmede ki-kare testinin yanı sıra, Ortalama Hataların Karekökü (RMSEA) ve Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) gibi uyum indeksleri de kullanılmıştır.

Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları:

Açıklayıcı faktör analizinin yapılabilmesi için örneklem büyüklüğünün yeterliliği Keiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile incelenmiş ve veri setinin normalliği de Barlett Küresellik Testi ile değerlendirilmiştir.

TPYÖ pozitif: Veri setine ilişkin KMO değeri 0,832 (>0,5) olarak bulunmuştur. Veri setinin normalliğini işaret eden Barlett Küresellik Testi sonucu da anlamlıdır (=1827,70, $p<0,001$). Başlangıçta 5 faktör toplam varyansın % 50,43'ünü açıklamıştır. Orjinaline sadık kalarak faktör sayısı 4 ile sınırlandırıldığında varyansın % 45,16'sını açıkladığı görülmüştür. Şekil 1'de yer alan scree plot'a bakıldığında da değişkenliğin 4 faktörden sonra azaldığı anlaşılmaktadır. Varimax döndürmesi sonrasında madde yükleri orjinal ölçektekilere büyük ölçüde benzer bulunmuştur. Boyutlar orjinal ölçekteki gibi kötülük görme düşünceleri (2, 6, 7, 10, 22, 26, 28), algısal tuhafıklar (31, 33, 34, 41, 42), bizar yaşantılar (5, 15, 17, 20, 24, 30) ve grandiyöz düşünceler (11, 13) olarak isimlendirilmiştir (Tablo 2).

TPYÖ negatif: KMO değeri 0,873 (>0,5) ve Barlett Küresellik Testi sonucu (=1522,595, $p<0,001$) veri setinin analize uygun olduğunu işaret etmektedir. Başlangıçta 3 faktör toplam varyansın %49,53'ünü açıklamıştır. Diğer çalışmalarda sosyal içe çekilme boyutuna yüklenen 3, 16, 29. maddeler (Hayat dolu bir insan olmadığınızı hissettiğiniz olur mu?, İnsanlarla birlikte olmaya ilgi duymadığınızı hissettiğiniz olur mu?, İçten, doğal olmadığınızı hissettiğiniz olur mu?) ile duygusal küntlük boyutuna yüklenen 32. madde (Duyularınızın körelmiş olduğunu hissettiğiniz olur mu?) mevcut çalışmada avolüsyon boyutuna yüklenmiştir. Sosyal içe çekilme boyutunun tek bir maddeden oluşması ve faktör yüklerinin birbirine yakın olması nedeniyle faktör yapısı 2 ile sınırlandırılmıştır. Şekil 1'de yer alan Scree plot'a bakıldığında da değişkenliğin 2 faktörden sonra azaldığı görülmektedir. 2 faktör toplam varyansın %42,15'ini açıklamıştır. Alt boyutlar avolüsyon ve sosyal içe çekilme (3, 4, 16, 18, 21, 23, 25, 29, 32, 35, 36, 37. maddeler) ile duygusal küntlük (8, 27. maddeler) olarak isimlendirilmiştir (Tablo 3).

TPYÖ depresif: Veri setine ilişkin KMO değeri 0,843 (>0,5) olarak bulunmuştur. Veri setinin normalliğini işaret eden Barlett Küresellik Testi sonucu da anlamlıdır (=852,638, $p<0,001$). Tek faktör varyansın %41,88'ini açıklamıştır. Şekil 1'de yer alan Scree plot'a bakıldığında da değişkenliğin tek faktörden sonra azaldığı anlaşılmaktadır. Sonuçlar orijinaliyle uyumlu bulunmuştur. Bu tek boyut orjinal ölçekteki gibi depresyon (1, 9, 12, 14, 19, 38, 39, 40) olarak isimlendirilmiştir (Tablo 4).

Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları:

TPYÖ Pozitif: TPYÖ Pozitif ölçeği için 4 faktörlü yapı oluşturul-

Tablo 3. TPYÖ Negatif Alt Ölçeği'nin Faktör Yükleri

TPYÖ Negatif	Faktör 1 Avolüsyon ve Sosyal içe çekilme	Faktör 2 Duygusal küntlük
3- Hayat dolu bir insan olmadığınızı hissettiğiniz olur mu?	0,59	0,26
4- Başkalarıyla konuşurken pek konuşkan birisi olmadığınızı hissettiğiniz olur mu?	0,44	
8- Önemli olaylar karşısında hiç duygulanmadığınızı ya da çok az duygulandığınızı hissettiğiniz olur mu?	0,38	0,62
16- İnsanlarla birlikte olmaya ilgi duymadığınızı hissettiğiniz olur mu?	0,49	
18- Birşeyler yapma konusunda hevesli olmadığınızı hissettiğiniz olur mu?	0,69	0,27
21- Enerjinizin kalmadığını hissettiğiniz olur mu?	0,65	0,31
23- Zihninizin bomboş olduğunu hissettiğiniz olur mu?	0,55	
25- Günlerinizi hiçbirşey yapmadan boşa geçirdiğinizi hissettiğiniz olur mu?	0,65	
27- Duyularınızın yeterince yoğun olmadığını hissettiğiniz olur mu?	0,55	0,57
29- İçten, doğal olmadığınızı hissettiğiniz olur mu?	0,55	
32- Duyularınızın körelmiş olduğunu hissettiğiniz olur mu?	0,58	0,48
35- Dış görünümünüzü ya da kişisel temizliğinizi ihmal ettiğinizi hissettiğiniz olur mu?	0,49	
36- İşleri hiçbir zaman yoluna koyamayacağınızı hissettiğiniz olur mu?	0,67	0,27
37- Hobilerinizin az ya da ilgi alanlarınızın kısıtlı olduğunu hissettiğiniz olur mu?	0,59	
Açıklanan Varyans %42,15		

*Yalnızca 0,25'in üzerindeki faktör yükleri gösterilmiştir.

muş ve bu model üzerinden analizler yapıldığında uyum indekslerinin tam istenilir düzeyde çıkmadığı görülmüştür ($X^2/df=2,851$, CFI=0,818, RMSEA=0,064). Elde edilen modifikasyon önerileri doğrultusunda 7 ile 10, 15 ile 20, 31 ile 34, 33 ile 34 ve 41 ile 42. maddelerin hataları birbirleriyle ilişkilendirilmiştir. Yapılan modifikasyonlar sonucunda elde edilen uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görül-

Tablo 4. TPYÖ Depresif Alt Ölçeği'nin Faktör Yükleri

TPYÖ Depresif	Faktör 1 Depresif
9- Her konuda kötümser hissettiğiniz olur mu?	0,65
12- Hiçbir geleceğiniz yokmuş gibi hissettiğiniz olur mu?	0,73
14- Artık yaşamak istemiyormuş gibi hissettiğiniz olur mu?	0,69
19- Sebepsiz yere ağladığınızı olur mu?	0,55
38- Kendinizi suçlu hissettiğiniz olur mu?	0,52
39- Başarısız biri olduğunuzu hissettiğiniz olur mu?	0,72
40- Gergin hissettiğiniz olur mu?	0,61
Açıklanan Varyans %41,88	

müştür ($X^2/df=2,313$, CFI=0,875, RMSEA=0,054). Böylece açıklayıcı faktör analizi ile ortaya konulan dört faktörlü yapının geçerliği, doğrulamalı faktör analizi ile de teyit edilmiştir. Modele ilişkin bilgiler Şekil 2'de verilmiştir.

TPYÖ Negatif: TPYÖ Negatif ölçeği için 2 faktörlü yapı oluşturulmuş ve bu model üzerinden analizler yapıldığında uyum indekslerinin istenilir düzeyde çıkmadığı görülmüştür ($X^2/df=3,658$, CFI=0,861, RMSEA=0,077). Elde edilen modifikasyon önerileri doğrultusunda 3 ile 4, 3 ile 32, 4 ile 36, 16 ile 37, 18 ile 21, 23 ile 36 ve 29 ile 36. maddelerin hataları birbirleriyle ilişkilendirilmiştir. Yapılan modifikasyonlar sonucunda elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeye çıktığı görülmüştür ($X^2/df=2,789$, CFI=0,915, RMSEA=0,063). Böylece açıklayıcı faktör analizi ile

ortaya konulan iki faktörlü yapının geçerliği, doğrulayıcı faktör analizi ile de teyit edilmiştir. Modele ilişkin bilgiler Şekil 3'te verilmiştir.

TPYÖ Depresif: TPYÖ Depresif ölçeği için tek faktörlü yapı oluşturulmuş ve bu model üzerinden analizler yapıldığında uyum indekslerinin istenilir düzeyde çıkmadığı görülmüştür ($\chi^2/df = 4,219$, CFI=0,923, RMSEA=0,084). Elde edilen modifikasyon önerileri doğrultusunda 1 ile 19, 12 ile 14, 38 ile 39 ve 14 ile 39. maddelerin hataları birbirleriyle ilişkilendirilmiştir. Yapılan modifikasyonlar sonucunda elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeye çıktığı görülmüştür ($\chi^2/df = 2,058$, CFI=0,98, RMSEA=0,048). Böylece açıklayıcı faktör analizi ile ortaya konulan tek faktörlü yapının geçerliği, doğrulayıcı faktör analizi ile de teyit edilmiştir. Modele ilişkin diyagram ve değerler Şekil 4'te verilmiştir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada TPYÖ ölçeğinin klinik olmayan Türk örnekleminde geçerlilik ve güvenilirliğini değerlendirmek amaçlanmıştır. Sonuçlar ölçeğin Türk örnekleminde psikotik benzeri yaşantıları değerlendirmede yüksek güvenilirlik ve geçerliğe sahip bir ölçüm aracı olduğunu işaret etmektedir.

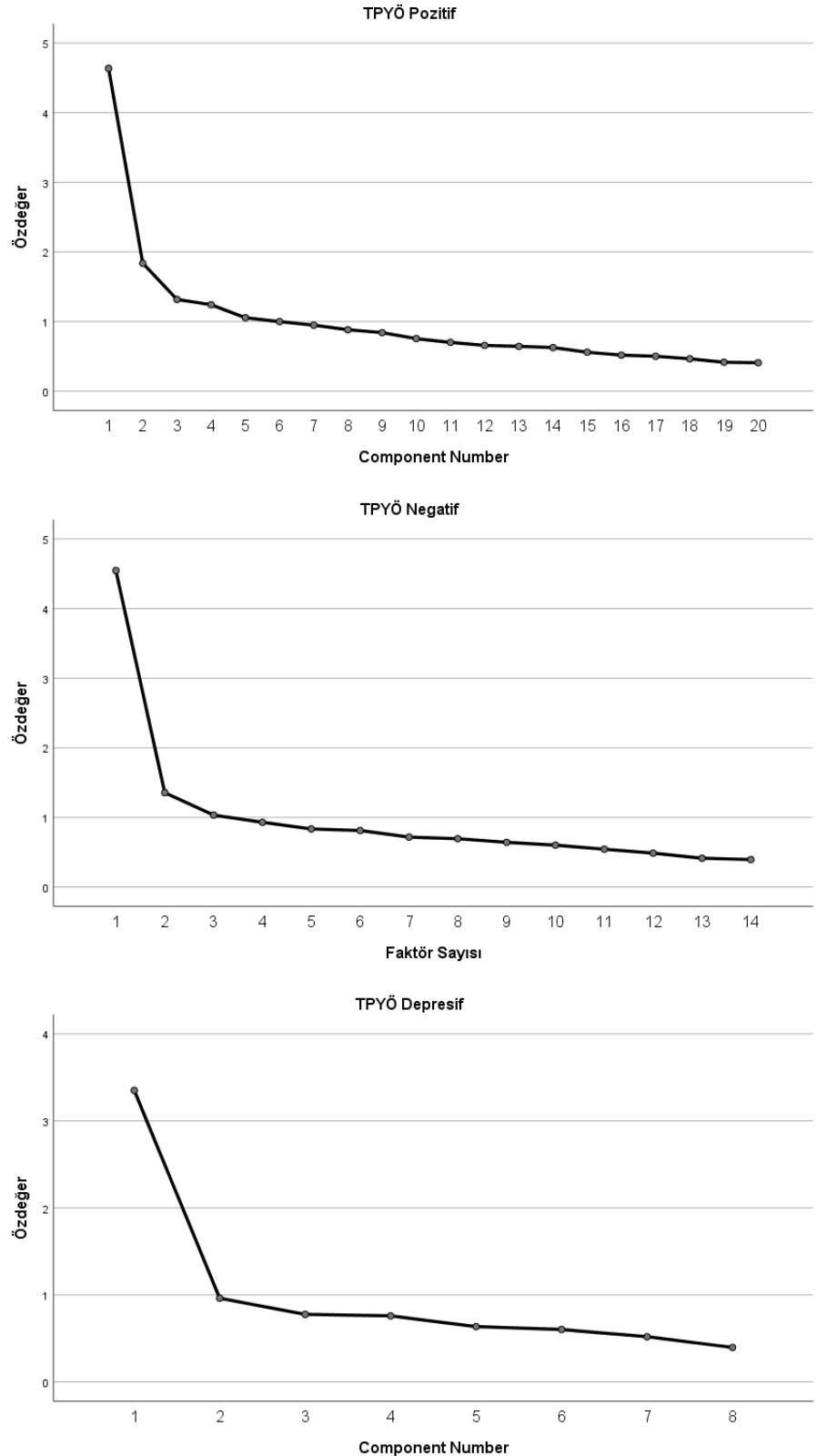
Elde edilen iç tutarlılık katsayısı 0,91 olup ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Yarıya bölme güvenilirlik katsayıları da yüksek bulunmuş ve soruların birbirini izleyen nitelikte düzenlendiği saptanmıştır. Sıklık ve sıkıntı arasındaki ilişki 0,88 ile Stefanis ve arkadaşlarının¹³ çalışmasındakinden de yüksek olarak bulunmuştur.

Çalışmanın geçerliliğine ilişkin bulgular, psikotik benzeri yaşantılar ile eşik altı psikiyatrik belirtilerin ve olumsuz otomatik düşünceler arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler olduğunu doğrulamaktadır. Eşik altı psikiyatrik belirtilerin ve olumsuz otomatik düşüncelerin sıklığı arttıkça psikotik benzeri yaşantıların sıklığı artmaktadır. Bu durum olumsuz otomatik düşünceler, eşik altı psikiyatrik belirtiler ve psikotik benzeri yaşantılar arasında bir süreklilik ilişkisi olabileceği varsayımını doğrulamaktadır. Ayrıca ayırt edici geçerlilik analizleri psikotik benzeri yaşantıların pozitif, negatif ve depresif içerikli belirtilerinin her birini diğer psikiyatrik belirtilerden ayırt etmede geçerli bir ölçüm olduğunu göstermiştir. Pozitif belirtiler psikotik belirtiler, paranoid düşünce ve hostilite; negatif belirtiler depresyon, sosyal içe dönüklük ve obsesif kompulsif belirtiler; depresif belirtiler ise depresyon belirtileri tarafından yordanabilmektedir.

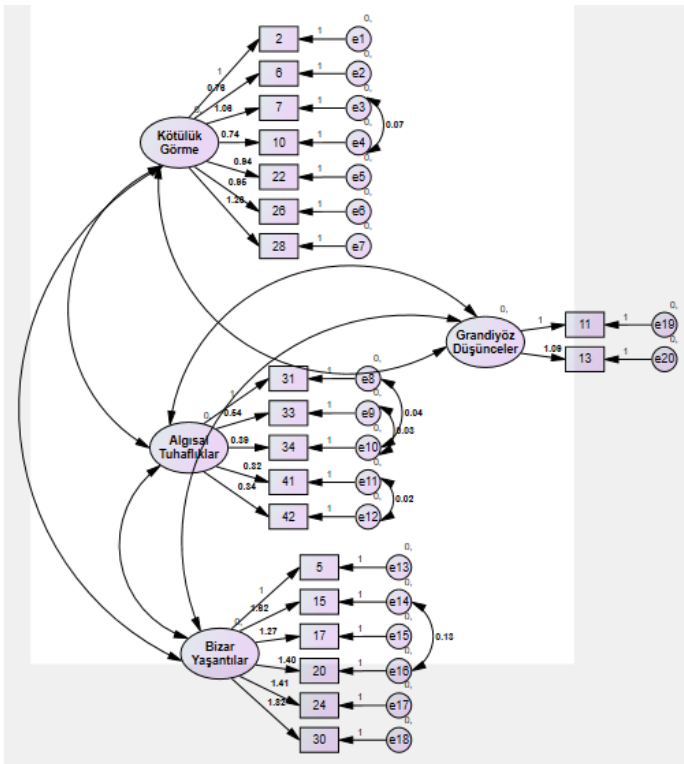
Son olarak ölçüm aracının ölçeğin faktör yapısını araştıran analizler pozitif alt ölçek için dört, negatif alt ölçek için iki ve depresif alt ölçek için tek boyutlu bir yapının geçerli olacağını göstermiştir. Pozitif ölçek; "kötülük görme düşünceleri (2, 6, 7, 10, 22, 26, 28. maddeler)", "algısal tuhafıklar (31, 33, 34, 41, 42. maddeler)", "bizar

yaşantılar (5, 15, 17, 20, 24, 30. maddeler)" ve "grandiyöz düşünceler (11, 13. maddeler)" olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin faktör yapısı literatür bulgularıyla uyumludur.^{16,18} Boyutların isimleri de literatürdeki diğer çalışmaların sonuçlarından yola çıkarak oluşturulmuştur.^{13,16,18} Yalnız 26. Madde (Kafanızdaki düşünceler size ait değilmiş gibi hissettiğiniz olur mu?) Stefanis ve arkadaşlarının çalışmasında¹³ halüsinasyon deneyimleri (algısal tuhafıklar) boyutuna ve Armando ve arkadaşlarının çalışmasında¹⁸ bizar yaşantılar boyutlarına yüklenmiştir; mevcut

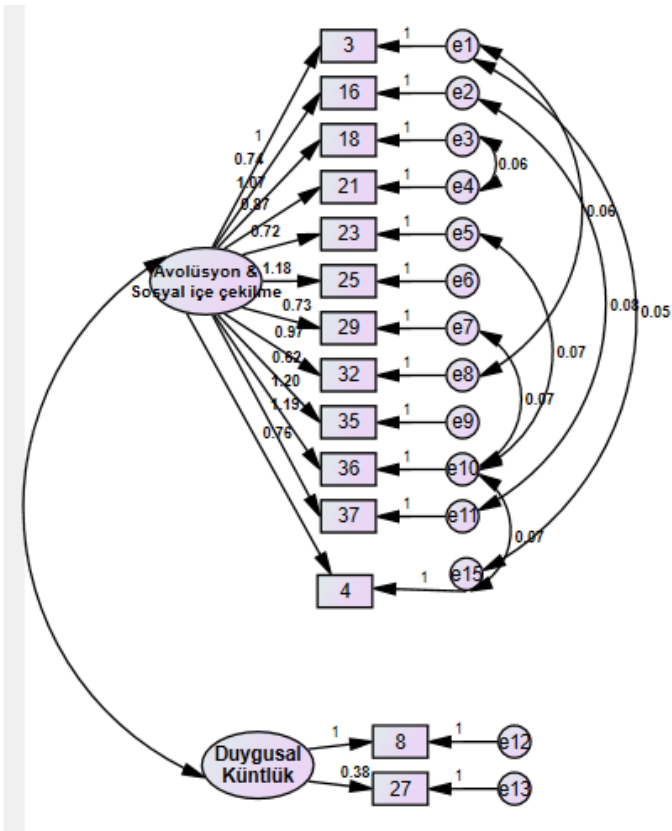
Şekil 1. TPYÖ Ölçeklerinin faktör yapısındaki değişkenliğin Scree Plot ile gösterilmesi

Şekil 2. TPYÖ Pozitif Alt Ölçeği için Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

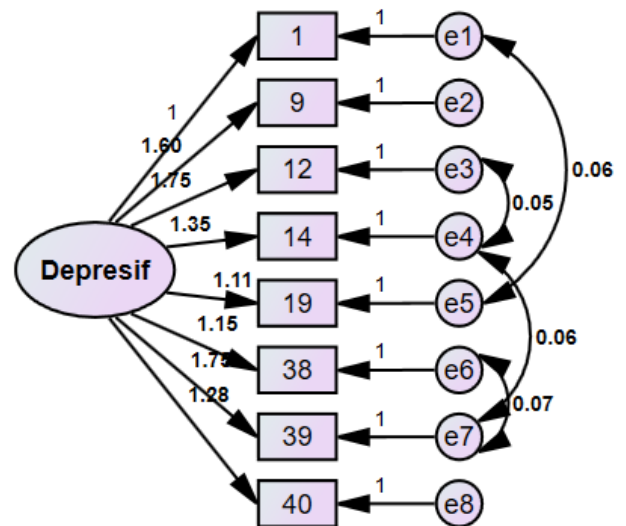
Şekil 3. TPYÖ Negatif Alt Ölçeği için Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

çalışmada kötülük görme düşüncelerinden sonra algısal tuhafıklar boyutuna yüklendiği görülmektedir. Yine 28. Madde (Hiç düşünceleriniz başkaları tarafından iştirilecek diye endişe edeceğiniz kadar canlı olur mu?) Armando ve arkadaşlarının çalışmasında¹⁸ bizar yaşantılar, Barragan ve arkadaşlarının çalışmasında¹⁶ ise halüsinasyon deneyim-

leri (algısal tuhafıklar) boyutlarına yüklenmiş olup mevcut çalışmada kötülük görme düşünceleri başta olmak üzere algısal tuhafıklar ve bizar yaşantılar faktörlerine yüklenmiştir. Düşünce sokulması ve düşünce okunması içerikli sanırsal düşüncelerin anlamı sorgulandığında kötülük görme düşünceleri temelinde de oluşabileceği düşünülebilir. Bu durum psikotik benzeri yaşantıların pozitif belirtilerinin alt boyutlarının içerik olarak birbirine yakın olduğunu düşündürmektedir. Negatif ölçek için başlangıçta literatür bulgularıyla^{16,28} benzer üç faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Ancak diğer çalışmalarda sosyal içe çekilme boyutuna yüklenen 3, 16, 29. maddeler (Hayat dolu bir insan olmadığınızı hissettiğiniz olur mu?, İnsanlarla birlikte olmaya ilgi duymadığınızı hissettiğiniz olur mu?, İçten, doğal olmadığınızı hissettiğiniz olur mu?) ile duygusal küntlük boyutuna yüklenen 32. madde (Duygularınızın körelmiş olduğunu hissettiğiniz olur mu?) mevcut çalışmada avolüsyon boyutuna yüklenmiştir. Sosyal içe çekilme boyutunun tek bir maddeden oluşması ve faktör yüklerinin birbirine yakın olması nedeniyle scree plot'ın da önerdiği gibi faktör yapısı iki ile sınırlandırılmıştır. Bu ölçekle ilgili yapılan çalışmalarda^{16,28} isimlere bağlı kalarak faktörler "avolüsyon ve sosyal içe çekilme (3, 4, 16, 18, 21, 23, 25, 29, 32, 35, 36, 37. maddeler)" ile "duygusal küntlük (8, 27. maddeler)" olarak isimlendirilmiştir. Son olarak depresif ölçek, literatür bulgularıyla paralel olarak tek bir boyut "depresif" (1, 9, 12, 14, 19, 38, 39, 40) ile açıklanmakta ve depresyonun belirtilerini (örn. "Artık yaşamak istemiyormuş gibi hissettiğiniz olur mu?") taramaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeksleri literatür bilgileri doğrultusunda değerlendirilmiştir.²⁷ Buna göre ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı tüm alt ölçekler için 3'ün altında bulunmuştur. Ayrıca Ortalama Hataların Karekökü (RMSEA) tüm alt ölçekler için 0,08'in altındadır. Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) negatif ile depresif alt ölçekler için 0,90'ın üzerindedir; pozitif alt ölçek için ise 0,90'a oldukça yakındır. Böylece açılıyıcı faktör analizi ile pozitif, negatif ve depresif için ortaya konulan ölçek faktör yapılarının kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğu doğrulayıcı faktör analizi ile teyit edilmiştir. Bu çalışmada Açılıyıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizleri toplam puan üzerinden değil, alt ölçekler üzerinden değerlendirilmiştir. Literatüre bakıldığında da çok az çalışmada CAPE'in faktör yapısının incelendiği görülmektedir. Ayrıca bu çalışmalar genellikle tek bir alt ölçeğe odaklanmakta¹⁸ ya da birkaç alt ölçeğin yapısını ayrı ayrı değerlendirmektedir.¹⁶ Bu bulgularla karşılaştırma olanağı sağlaması açısından mevcut çalışmada da benzer bir yol

Şekil 4. TPYÖ Depresif Alt Ölçeği için Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

tercih edilmiştir. Ayrıca daha önce de değinildiği gibi, TPYÖ'nün üstünlüğü özellikle psikotik benzeri yaşantıların alt boyutlarını ayrı ayrı değerlendirebilme imkanı sağlamasıdır. Elde edilen bulgular da klinisyenlere alt ölçekleri ayrı ayrı kullanabilme serbestliği sağlayacaktır.

Bu çalışma pek çok dilde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış ve daha önce Türkçe'ye çevrilmiş olan bir ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğini incelemesi açısından önemlidir. Ölçeğin farklı kültürlerle uyarlama çalışmalarının çok azında tüm alt ölçeklere birden yer verilmiş ve doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizlerini de içeren geçerlilik analizleri ortaya konmuştur. Bu ölçüm aracı kullanılarak psikotik benzeri yaşantıların ölçülebilmesinin psikotik açıdan yüksek risk taşıyan kişilerin belirlenmesine katkıda bulunabileceği düşünülebilir. Bu değerlendirme bu alanda yapılacak önleme çalışmaları için de bir basamak oluşturabilir. Çalışmanın sınırlılığı olarak örneklemin çoğunlukla kadın ve eğitim durumu yüksek kişilerden oluşmuş olması belirtilebilir. Bununla birlikte örneklem büyüklüğü sonuçların genellenebilmesi-ne olanak sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

- van Os J, Linscott RJ, Myin-Germeys I, Delespaul P, Krabbendam L. A systematic review and meta-analysis of the psychosis continuum: evidence for a psychosis proneness—persistence—impairment model of psychotic disorder. *Psychol Med* 2009;39(2):179-195.
- DeRosse P, Karlsgodt KH. Examining the psychosis continuum. *Curr Behav Neurosci Rep* 2015;2(2):80-89.
- Kaymaz N, van Os J. Extended psychosis phenotype—yes: single continuum—unlikely: a commentary on 'Why we need more debate on whether psychotic symptoms lie on a continuum with normality' by David (2010). *Psychol Med* 2010;40(12):1963-1966.
- Alptekin K, Ulas H, Akdede BB, Tümüklü M, Akvardar Y. Prevalence and risk factors of psychotic symptoms: in the city of Izmir, Turkey. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 2009;44(11):905.
- Rössler W, Ajdacic-Gross V, Müller M, Rodgers S, Haker H, Hengartner MP. Assessing sub-clinical psychosis phenotypes in the general population—a multidimensional approach. *Schizophr Res* 2015;161(2-3):194-201.
- Binbay T, Drukker M, Alptekin K, Elbi H, Aksu Tanık F, Özkınay F ve ark. Evidence that the wider social environment moderates the association between familial liability and psychosis spectrum outcome. *Psychol Med* 2012;42:2499-510.
- Binbay T, Mısırcı E, Onrat Özsoydan E, Artuk M, Fidan, S, Karakiraz A ve ark. Psychotic experiences in the adaptation process to a new social environment. *Turk Psikiyatri Derg* 2017;28(1):1-10.
- Mollon J, David AS, Morgan C, Frissa S, Glahn D, Pilecka I ve ark. Psychotic experiences and neuropsychological functioning in a population-based sample. *JAMA Psychiatry* 2016;73(2):129-138.
- van Os J, Linscott RJ. Introduction: the extended psychosis phenotype—relationship with schizophrenia and with ultrahigh risk status for psychosis. *Schizophr Bull* 2012;38(2):227-230.
- Welham J, Scott J, Williams G, Najman J, Bor W, O'callaghan M ve ark. Emotional and behavioural antecedents of young adults who screen positive for non-affective psychosis: a 21-year birth cohort study. *Psychol Med* 2009; 9(4):625-634.
- Peters ER, Joseph SA, Garety PA. Measurement of delusional ideation in the normal population: introducing the PDI (Peters et al. Delusions Inventory). *Schizophr Bull* 1999;25(3):553-576.
- <http://cape42.homestead.com>. Accessed July 5, 2019.
- Stefanis NC, Hanssen M, Smirnis NK, Avramopoulos DA, Evdokimidis IK, Stefanis CN ve ark. Evidence that three dimensions of psychosis have a distribution in the general population. *Psychol Med* 2002;32(2):347-358.
- Brenner K, Schmitz N, Pawliuk N, Fathalli F, Joober R, Ciampi A ve ark. Validation of the English and French versions of the Community Assessment of Psychic Experiences (CAPE) with a Montreal community sample. *Schizophr Res* 2007;95(1-3):86-95.
- Verdoux H, Sorbara F, Gindre C, Swendsen JD, van Os J. Cannabis use and dimensions of psychosis in a nonclinical population of female subjects. *Schizophr Res* 2002;59(1):77-84.
- Barragan M, Laurens KR, Navarro JB, Obiols JE. Psychotic-like experiences and depressive symptoms in a community sample of adolescents. *Eur Psychiatry* 2011;26(6):396-401.
- Fonseca-Pedrero E, Paino M, Lemos-Giráldez S, Muñiz J. Validation of the Community Assessment Psychic Experiences-42 (CAPE-42) in Spanish college students and patients with psychosis. *Actas Esp Psiquiatr* 2012;40(4):169-76.
- Armando M, Nelson B, Yung AR, Ross M, Birchwood M, Girardi P ve ark. Psychotic-like experiences and correlation with distress and depressive symptoms in a community sample of adolescents and young adults. *Schizophr Res* 2010;119(1-3):258-265.
- van Os J, Rutten BP, Myin-Germeys I, Delespaul P, Viechtbauer W, van Zelst C ve ark. European Network of National Networks studying Gene-Environment Interactions in Schizophrenia (EU-GEI). Identifying gene-environment interactions in schizophrenia: contemporary challenges for integrated, large-scale investigations. *Schizophr Bull* 2014;40(4):729-736.
- Saka MC, Atbaşoğlu EC, Alptekin K, Üçok A, Gülöksüz S, Akdeniz C ve ark. Şizofrenide gen-çevre etkileşimi çalışması için Avrupa şizofreni ağı dahilinde Türkiye şizofreni ağı aile temelinde gen çevre etkileşimi çalışması: çok merkezli, uluslararası, müdahalesiz laboratuvar çalışması. (2015). Available from: <http://www.eu-gei.eu/>
- Beck AT, Rector NA. Cognitive approaches to schizophrenia: theory and therapy. *Annu Rev Clin Psychol* 2005;1:577-606.
- Mortan-Sevi O, Özyurt BE. Otomatik düşünceler ölçeği'nin şizofreni hastalarının olumsuz otomatik düşüncelerini değerlendirmede geçerlik ve güvenilirliğine dair bir ön çalışma. *Anatolian J Clin Invest* 2013;7(1).
- Şahin NH, Şahin N. Reliability and validity of the Turkish version of the Automatic Thoughts Questionnaire. *J Clin Psychol* 1992;48(3):334-340.
- Epözdemir, H. Turkish standardization of the symptom assessment-45 questionnaire (SA-45) Doctoral dissertation, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2009.
- Alemaný S, Arias B, Fatjó-Vilas M, Villa H, Moya J, Ibanez MI ve ark. Psychosis inducing effects of cannabis are related to both childhood abuse and COMT genotypes. *Acta Psychiatr Scand*. 2014;129(1):54-62.
- Hollon SD, Kendall PC. Cognitive self-statements in depression: Development of an automatic thoughts questionnaire. *Cognit Ther Res* 1980;4(4):383-395.
- Şimşek F. Yapısal eşitlik modellemesine giriş: temel ilkeler ve lisrel uygulamaları. Ankara: Ekinoks Yayınları, 2007:47-49.
- Ziermans TB. Working memory capacity and psychotic-like experiences in a general population sample of adolescents and young adults. *Front Psychiatry* 2013;4:1-10.